

САНА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫ ОРОЙУОНУНААҔЫ КОМИТЕТЫН УОННА ҮЛЭҢИТТЭР
ДЕНУТАТТАР ОРОЙУОН НААҔЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

Орган Чурапчинского районного комитета КПСС и районного Совета депутатов
трудящихся Якутской АССР

№ 4 (3804)

1970 сыл. Тохсунньу 10 күнэ
СУБУОТА

Тахсара 39-с сыла
Сыһыата 2 ларчы

ССКП КИИН КОМИТЕТЫН ТЕЗИСТЭРИН—МААССАҔА

Сүүһүнэн тыһыынча лен-
тордар, пропагандистар, по-
лит информатордар дойду куо-
раттарыгар уонна сэлэһиньэ-
лэригэр «В. И. Ленин төрө-
бүтэ 100 сыла туолуутугар»
анаан ССКП КИИН Комите-
тын Тезистэрин быһаарыга
уонна өйдөтүүгэ улахан үлэ-
ни ытталлар. Парти бу суол-
талаах теоретическай уонна
политическай докумуонугар
дакылааттар, бэсиздэлэр, те-
матическай бизэсдэр анан-
нылар.

ССКП КИИ Тезистэрин бала-
һыанналарга Калужскай уо-
балас народнай ленинскэй ос-
куолаларын элбикчилэригэр,
политическай үөрэх нуруһуон-

тарыгар уонна семинардары-
гар туһанылаллар. Уобалас
предприимчивтар, тутуула-
рыгар, колхозтарыгар уонна
совхозтарыгар ССКП КИИ Те-
зистэрин өйдөтүүгэ уонна бы-
һаарыга 15 тыһыынчаттан
тахса пропагандистар, агита-
тордар уонна политинформа-
тордар үлэһиннэлэр.

Смоленскай уобалас бары
оройуоннарыгар ССКП обко-
мун пропагандисткай бөлөх-
төрө изилтэллэлэр. Сүүсчэнэ
дакылаатчыттар Тезистэр тус-
туса разделларыгар, Ленин-
скэй кооперативнай быһаан
өлөххө миниритин туһунан
лекциялары аабыһахтара.

ССТА.

Москва. «Ленинский коопе-
ративный быһаан өлөххө»
дөн тематическай быһаста-
ка Норуот хаһайыстыбатын
ситиһинитин Быһастаагыгар
үлэтин салгыт ыттар. Манна
кордоруллар экспонаттары
(дойду бастык колхозтарын
уонна тыа хаһайыстыбатын
техникатын ситиһиннэлэри
кордорул) кытта Москва ты-
һыынчанан өлөххөсхөтөрө
уонна столица ыалдьыттары
сыйдыан билэһистилэр.

СНИМОКТАРГА: «Тыа ха-
һайыстыбатын механиз-
ацияһын уонна электри-
фикацияһын» павильонун
таһыгар. Манна быһастаака
сүрүн экспозицията кордо-
руллаллар.

Уста—павильон уонсай са-
латыгар.

Н. Хренников фотота.
ССТА фотохрониката.

Ыанньыксыттар инникилэр

1969 сылга Эрилик Эристин
аатынан колхозка ыйдаары орто
хэмнас лаппа үүмүтэ. Ол иһин
Санта дымл хас бирдии колхоз-
таах дьэһитин боруогун уйгу-
байан быраһымынныгын быһымы-
най атыдалаата. Кини үөрүтү-
көтүүтэ үлэһитин, бастаан туран,
сүсүһүттэр үчүгэй түмүктэрдээх
үлэлэриттэн үүһүнэ.

Инники күөһүгэ ыанньыксыт-
тар иһэллэр. Кинилэртэн сүүрбэ
үстөрө ынах ахсыттан 1850-нуу
уонна онтон албөх килограмм
үтүү ытталлар. Уон икки чулуут-

тан чулуулар иккиһин ты-
һыынча кирбиһини угуордааты-
лар. Колхоз ити түмүгэр быһа-
ны таһынан 4857 центнер үтү-
үлэ атыннээ государствога үү-
тү туттарар соруудаһын 125,5
бырыһыан толордо.

Ыанньыксыттартан сүөһү ит-
тинин атын үлэһиттэрэ, сылгы-
һыттар анна хаалсыбатылар.
Ынах сүөһү 98,4, сылгы 97,5
бырыһыан тыһыынах иттиһи-
нэ. Сүөһүнү уотуу, төлөһүтүү
үчүгөйдик тэрийлиһитин түмүгэр,
государствога эти атыһылаһын
быһаана 136,3 бырыһыан толо-
рулуна.

Н. ФЕДОРОВ.

НЭҢИЛИЭННЭ БҮТҮН СОЮЗТААҔЫ

БИЭРЭПИҢИН ИННИНЭ

ААСПЫТТАРТАН УРАТЫЛААХ

Нэҥилиэһинэ бөһсө биэрэ-
пиһэ ааспыттартан ураты-
лаах. Ол курдук биэрэпиһэ
программаттар аан бастаан
киһи төрөбүт тыһыттан ура-
ты ханньык тылларынан көһсө-
төрө киллэриллэр. Ити чак-
чылар оскуолалары тэрийи-
тэ наадыһын төһөтүн чуол-
кайдыахтара. Итиһин тэн,
ССРС норуоттарын тыллары-
нан таһаарылар литература-
ны бачаастаһыт иһинэ өлө-
руан быһааннамылар.

Биэрэпиһэ түмүктөрө норуот
хаһайыстыбатын билиһини
уонна кэскиллээх быһаанна-
рын өлөрүүгэ сүрүн төрүтү-
нэн буолуода. Биэрэпиһэ нэ-

ҥилиэһинэ үөрэһин таһына
халдарын, үлэһит күүс ре-
зерватин, дьон сиртэн сиргэ
сыдарыймыларын харгыһына-
тын чуолкайдыа.

Биэрэпиһэ аан бастаан киһи
дьэһиттэн үлэһиттэр миэстэ-
тигэр эбэтэр үөрэһэр сиригэр
дирэи сыйдыһытын туһунан
дыһаланы аан бастаан үөрэ-
тиһэ.

Нэҥилиэһинэ уонсай ахса-
нын туһунан, киһи куораттар-
га уонна тыа сиригэр тарба-
нан өлөрүүтүн, ар киһи уон-
на дьахтар ахсаанын туһу-
нан чакчылар 1970 сыл муу-
т устарга биһилиһтара.

ССТА.

Толору бэлэмнэр

Биһиги оройуонуга биэрэ-
пиһи мытарга 5 отдел тэри-
линнэ. Бары отделлар кини-
лэргэ сүтэриллэр эбээһинэ-
һи толорууга үчүгөйдик бэ-
лэмнөнүллэр. Итиһэртэн ор-
дук чорботон 1 №-дээх от-
делы сөбүдүһэһэй Лебедева
(Е. А.) бөлөһүтүгэ бадарыла-
лар.

Отдел биэрэпиһэ бэлэмни-
ни үлэһи үчүгөйдик мытта.
Биэрэпиһи олорор дьэһэлэри-
нэн мыһынанан сибээстөөн,
дьэһэлэр испиһэһтэрэ өссө
ааспыт сыл ахсыннык саға-
тыгар чуолкайдыаһыттар.
Бу отдел үлэһиттэрэ агита-
ционнай-массабай, өйдөтөр
үлэһи мыттылар. Уулусса-
ларга, общественной миэстэ-
лэргэ араас плакаттары
ыйаатылар. Сөбүдүһэһэй Ле-
бедева Е. А. радионаан тыл

эппитэ. Итиһи таһынан биэр-
дин дьэһэлэриннэн бэсиздэлэр
оһоһулуһулар.

Ааспыт сыл ахсыннык 29
—31 күннэригэр 18 сэтчэ-
тигэр 3 күннээх семинар мы-
тыллыбыта. Ити кэһиниттэн
сэтчэтигэр зачет туттарбыт-
тара. Итиһэһэ тутуу уча-
стыгын прораба Макаров П. П.,
юрист-консультант Борисов
А. Д., коммунальнай кон-
туора үлэһитэ Архипов А. К.,
балаһыһа сибээстөрө Ветлю-
ков Е. И. үчүгэй билиһини
ыһыттарын кордордулар.

Улахан государственнай
уонна политическай суолта-
лаах соруу—нэҥилиэһинэ
биэрэпиһи мыттыны—бары
биэрэпиһи мытар отделлар
ситиһиннэлэһити толоруохта-
тара.

В. НЕУСТРОЕВ.

К. Е. ВОРОШИЛОВ КЭРИЭҢИН ҮЙЭТИТИИ

ССКП КИИН Комитета,
ССРС Верховнай Советын
Президиума уонна ССРС Ми-
нистрдэрин Совета убулуучу-
лаах полковнец, партийнай
уонна государственнай дьэ-
тель, Советскай Союз Мар-
шала, Советскай Союз икки
тогуллуох Геройа, Социали-
стическай Үлэ Геройа, Кле-
мент Ефремович Ворошилов
кэриэһин үйэтигэр туһунан
бөлүүрүһү нөрдүлэр.

Үлэһиттэр үгүс ахсааннаах
бадаларын, Украина Комму-
нистическай партиятын КИИ
Комитетынан өйөмүүт пар-
тия Луганскайдаагы обкомун
уонна обкомполкомун этии-

лэрин учуоттаан, Луганскай
куораты Ворошиловград куо-
рат уонна Луганскай уоба-
лаһы Ворошиловградскай уо-
балас дьон уларытан аа-
тымыры наадалаарынан аады-
мына.

Ворошиловград куоракка
К. Е. Ворошилова паама-
тыннык туруорулуоҕа.

Москва куорат Хорошев-
скай оройуонун Ворошило-
вскай оройуон дьон уларытан
ааттыгар.

Климент Ефремович Воро-
шилов аата Ленин орден-
наах уонна Суворов I степе-
не орденнаах ССРС Сөбүл-
лэннээх Күүстэрин Генерал-

най штабын байыаннай ака-
демиятыгар интэриһиннэ.
ССРС Сөбүлэннэлээх Күүстэ-
рин байыаннай академия-
ларыгар К. Е. Ворошилов
аатынан 5 стипендия өлөх-
тоһо. Москва куоракка Гро-
новскай уулусса 3 нүөмөрдээх
дьэһитигэр (манна К. Е.
Ворошилов олорбута) мемо-
риальнай дуоска сааһылланы-
та.

К. Е. Ворошилов туһунан
биографическай очерканы
бэлэмнөөн массабай тиража-
нан таһаарарга политичес-
кай литература издательство-
тыгар соруудаһына.

ССТА.

ЭНГИЙЛГИТТЭН САНА ПРОГРАММАНАН

Азыйлах хонгууаарта нуруот үөрэдиринтин бичнуруулуугар брейуенинаары актив муиннара кытылына. Ыпо оскуола директордара, завучтара, нэминэк-тар Советтарын председателлэрэ, партиянай тарилталар секретар-дара, хайнаймыссыбазар, тарилт-лар сэлэйзаччылар кытылына-лар. Кинилэр көсөспит кини бичнуруустара: нэлэр үөрэх ды-лыттан нэгэнэйги мылааска сөгө программизанан үэрэтин сагалана-рынан сибээстээн оскуола уонна общественность сорукутарын ту-буунан. Мууннааха көсөспити дымаалабыайдык, активнайдык барда. Барыта 14 киһи тыл эт-та. Кинилэр болгонтолоро бу са-га уонна уустуу дымааланы хай-дах олоххо киллэрэрэххэ сөптөө-лөр сибээздэхтэги тохтоото.

Хяардыага дарани, бу букатын сага, урут хаан да буолбатах улахан уларытыым. Киин ис хоһоонун тустаах учуутал ара буолбакка, төрөспүттөр, общест-венность, бүтүүнэ билиэхтэрин иччэда. Оччого ара киини олох-хо килэрин ситиһинилээх буо-дотт еон. Дээ ол түгүй? Кээлэр үөрөх сыматтын оскуодалар маң-найгы кылаастара бука бары са-га программаланан үөрэтингэ кии-рэлэр. Ол атаа үс сыллаах са-пылыа иччэлинай үөрэтин саба-аһар. Оттон төрдүс кылкэс предметиңэр үөрэтингэ улары-тыллан өртө эвөө кылаастаргы-аһоруулэр.

Сагта программнайн үүрэгтнийг кириш—бу бичиг билигийг олдохт дохсун сайдмыгын көрдөгдлээ. Авы уонча, сүүрбэччэ нээлнэй научный, техническай өттүнэн төһөлөөх улахан уларийыа талхыларай. Ол хэм көрдөгдүгүр сөн түбөһөр кадрдары бэлэмнээһини билигиттэн сагаллар нээдэтэ үөскээтэ. Оттон кирилэри нити киыбата—бу оеуола. Ол нити сагта программа не хойһоно мангыныгы кылаастан ыла оро өйүн-сааһатын, толкуй-сүүр бөөдүрүн күүскэ сайыннарылаа түһээһиннар. Ол аата өрө аһарга, суруйарга, сааһылаан кэһинирга, сунтуугура үөрэмннн тэтиннэ, хара мангыныгыттан туту барытын болорһон, кэтэи көрөргө, чинчийэргэ, логическай толкуйдааһанга: тэһнээрэ, ырытарга, утарыта тутан көрөргө, түмүктэри өгөрөргө, дакаастымырга үөрэннэхтээх. Ити бари предметтэри урукхутан букатын сагта методическаны, үржытык үөрэтнннн ситиһилэр. Оһөн начальнай үөрэтнн не хойһоно төрүү сагаланы уларийар. Сагта программалар урун-сулардааһар быдан баай не хойһоноохтор. Бари өттүнн үрдэтиллэһит көрдөбүлнэхтөр. Холобур, сахалыи граммати сагаланы ньыманан үөрэмнн мангыныгы кылаае үөрэнөөччнн ахыһынны бүтүүтүгүр холхутук ааһар, суруйар буолуохтаах. Кылааны бүтэрэр оро урут аахыах текенин мунуттэга оротупан 35 тылы адыахтаах, 20—30 тыллаах диктаны, кыра сочиненины суруйуохтаах. Эбатар математикара оро задача өгөр-бүтүн үчүгэйдик кэһинир, дакаастымыр, бөһөтэ өйүттэн ээлачалары өгөрөр кыһтаннахтаах. Оһөлөр бу кылаасна хайы-уһа дьайыи сокууһарын, алгебра формулаларын, геометрия фигураларын курдук уустук өйдөбүл-лэи кытта билсэһлэр.

Игн биедэх билснийнхэринтэй даванга сагаа программанан үөрөтин олуе уустук уойна ма-
рахан буолуохтаада көстөр. Ол
эрээри киһини оро кыайар кылах-
таада дакаастапна. Игнэн Рес-
сийскай Федерацинда, Саха си-
рингэр үс сэлээх эксперимен-
талнай үөрөтинни мынымүе үтүө
учууталаар оныеттара кордорло.

Норуот үөрэжэ
актив

Билигин Нам оройуонугар — манайгы кылаастар бары саҥа программанын үөрөнэллэр. Оттон билигин оройуонмутугар Чурапчы орто оскуолатыгар Ефимова Ф.И., Артемьева Е. Н., Мугудайга Сидева Е. Н. ситивинилээхтик үлэ-диплөө.

Эгнэлгн үерэх дьылыгар маннайгы кылаастарга сага программанан үерэтингэ киирингэ туох бэлэмнэнэр үлэлэри ыттахха сөбүй? Итиннэхэ актив мунньарын кыттылаахтара үтүс сыаналаах этинлэри огордулар. Олортөн биирдэрэ—детсадтар үлэлэрин билингги көрдөбүлгэ эппиэттиир курдун тэрийнэххэ, нитээччилэртэн ирдэбили нүү-һүрдүүххэ, кинилэр оскуола биинириэхтээх өдөлөрү программаларга сөп түбэһиннэрэн хайаан да бэлэмниэхтээхтэр диин этин саанай сөптөөх. Билигин анал үөрөхтөөх нитээччилэр албохтэр. Кинилэр маннайгы кылаас сага программатын, үерэтин сага методикатын кытта билсэллэрэ уонна онуоха өлөлөрү бэлэмнииллэрэ булгуччу көрдөнөр. Ити учуутал уонна нитээччи, оскуола уонна

детсад икки ардыларыгар мкса сибээс баар эрэ буолларына ситиһиллэн сөптөөх. Итээччилэргэ семинардар, учууталлар уруостарыгар сырытыһынарым улахан көмөлөөх буолар ээ чэхчч. Детсадтар истэринэн бэлэмниир группалар тахсар курдук гына алта саастаах оҕолору аттаран ылым булук үчүгэй усулэбуйа.

риитин боппуруоһугар
тунньабыттан бэлиэт

ны тэрийкэвэ. Ханна кыаллар
сирдэригэр ити өрөлөрү дэссадна
ыла сатыах дини этни сөптөөх.
Ол эрэри сорох тыл этгэччилэр
итини булгуччулаах көрдөбүд бы-
һымтынан туруораллара сымна.
Төгө? Оройуонга дэссад арыл-
ланилэр олус кыралар. Онон ал-
та састаах өрөлөрү барыларын
хабар кыах суох. Ону таһынан
дыһэвэ-уонна, үлэвэ табыллыбат
уусулобуһулаах үлэһит элбэх.
Олорго көмөнү өгөрбөт буюлуу
хайдах да сатаммыт.

Дээ ол илнл дотсадынн му-
гурдамманка, нзһилнз, участан
ахсын бэлзһиннр кылаастары,
группалары зһыталыхах днз
этн олус табыгастаах. Ылан
көрүрүг, зһил үерәннзхтээх
ороттон билигин 245 оро дотсад-
ка баар. 64 оро бэлэмнээр кы-
лааска үерәнэр. 176 оро бэлэм-
нзһин ханнык да көрүгүнээ
хабиллыбакка олороллор. Бу оро-
лөр зһил хайдах үерәннзхтэ-
рэй? Ханнык да днһалы ылба-
таах, кннлэр бэлэмнзх оро-
лору кытта зһил тэнгэ үерәнэр
нмахтарыг билингиттөн быыах-
ктын соп. Бу ортунан Мугудай,

Хадаар, Хатылы, Соловьев наби-
лихтэрэ бэркэ тэринилэр. Ово-
лорун бэлэмнэнингэ барыларын
хатылар. Отгон Чурапчага—
62, Одьулуунга—20. Хайахсык-
ка—23 ово дыкэлэригэр твам
олоролтор. Маньнык олорон биз-
рэр сатамнат. Сир ахсын ос-
куолада кинэр оолор пенни-
хэктэрин чуолкайдыхха, кини-

оройуоннаабы ээһиннэр

Итгнэхэ эһинл маннайгы кылаасна үлэлмэхтээх учууталлары билингвнттэн сүүмэрдии өхсөр, нинилэри эрдэттэн бэлэмниир туһунан учууталлар Павлов Я. Г., Савоян Р. М. этиллэра өйөөлү ылла. Учуутал эрдэ анаһыта кини сага программатын, методикатын сийилил үөрэтэригэр, көрдөрөр матырыяаалларын оностунарыгар, үтөбихтарын булунарыгар, туттуохтаах техникэскэй средстволарын кытта билсэригэр кыагы биэрэра саарбара суох. Мунньааха маннайгы кылаас учууталларыгар семинардары биэрэр, билигин үөрэтэ сылдьар учууталлар үрүөктэригар сырытыннаран опыты атастатыннарар туһунан сөлтөөх этиллэр киирдилэр. Итгнн тэгиһэн маннайгы кылаас учуутала идэһини үлэллирэ ордух көдүүсүтэрин кини төһө да опыттаах учуутал буолтун иһин бу сага

дэмэлт үгүс ыбрахаттардаа
буулдухтайдын, ошон үгүстүк а
вар, үөрөнгөр изадагын, кур
тары барыахтаарын, оркуола а,
иништрацията кпин үлэтнэг
күннэтэ кемелдүхөтээрн тобо
болон бэлнэтэннэ.

Санга программанан ситийнх
лээхтйн үүрэгтйн ангардас ослу
ла, учууталлар дьыалапара буол
батэх. Ол аһин үгүс тыл этээч
чилэр бу санга дьыала ис хо
һонун төрөппүттэр, обществен
ность бары билиэхтээхтэрин, ки
нилэр оёолоругар сэлтөх көмө
нү өнөрүсхтээхтэрин, оһон ки
нилэри эрдэттэн бэлэмниир, үө
рэтэр наадатын туһунан ордуу
чорботон көпсөттиһилэр. Төрөп
пүттэр муньбахтара биримэти
гар ыстылалара, лекторийдар
үлөөрө тунсарыллара наада.
Эһинт маһизийгы кылааска кии
рэр оёолоох төрөппүттэри били
гэр, муньан көрсөһүлэхтэ

Мэргэнийг мнлаасна нннрэр
сблор дорубай, сптөөх сай-
дылаах буоллаллара сагалыы
үөрннлэргнр улахан наада-
лаах усулуобуяанан буолар.
Ол нннн оолору бэрбнэркэ-
лэглн наада. Итннн спбээстээн
ннрээ сайдылаах оолорго өрө-
йүөнтэ анал кылааһы аһар ту-
бууан болпуруос нтөбүүлүннэ.
Итннн тэгннн начальнай оснуо-
ла үс мнлаастаах буоларынан
тердүс кылаас ханна барарын,
ону заһан сана программаба
нннннннн карлнкобай началь-
най осуолалар дьылгаларын
дьһазар наадата тнрэн нлэлэ.
Итннн бары өттүөһө толкуйдүүр
тубууан сөппө этнлнннэ.

Олох үүрэгтэр-интэр үлээв са-
га кардбулу тууурда. Итнин
ситинилээхтик олохтуур, калэр
гарах дымлын толору баламнээх
гурсер туфугар билингиттэн ту-
гунууха.

Н. ВАСИЛЬЕВ.

Норуот үөрэҕирийитин боппуруоһугар оройуоннаагы
актив мунһагыттан бэлиэтээһиннэр

Билигин Нам оройуонугар маннайгы кылаастар бары сага праграмаҥан үөрөнэллэр. Оттон биһиги оройуомхутугар Чурапчы өстө эскүлэллэр, Ефимовна Ф.И.

Элчилгэ үерэх дыйлымгар мангайгы кылаастарга сага программаныан үөрэтингэ кирирингэ туох бэлэмнэнэр үлэлэри мытыахха сөбүй? Итиннэхэ актив мүннү-арын кыттыылаахтар үгүс сыаналаах этинлэри огордулар. Олортон биирдэрэ—детсадтар үлэлэрин билингги көрдөбүлгэ эппиэттинир курдун тэрийиэххэ, интээччилэртэн ирдэбили нүү-һүрдүөххэ, кирилэр оскуолаба ниририэхтээх өбөлөрү программа-ба сөп түбэһиннэрэн хайаан да бэлэмниэхтээхтэр диин этии саанай сөптөөх. Билигин анал үөрэхтээх интээччилэр албохтэр. Кирилэр мангайгы кылаас сага программатын, үөрэтин сага методикатын кытта билсэллэрэ уонна оскуоха өбөлөрү бэлэмнииллэрэ булгуччу көрдөнөр. Ити учуутал уонна интээччи, оскуола уонна

ны тэрийнхэвэ. Ханна кымалар
сирдэрингэр ити оролору дөтсэднэ
ыла сатыха динэ этин согтоох.
Ол эрээри сорох тыл этээччилэр
итини булгуччулаах кэрдебуд бы-
нымтынан туруораллара сымна.
Төгө? Оройунгга дөтсэд арылх,
динилэр олус кыралар. Онон ал-
та састаах оролору барыларын
хабар кмах суох. Ону таһынан
дымзэ-уонка, үлэвэ табыллыбат
уусулобууылаах үлэһит элбөх.
Өлөгө көмөнү өгөрбөт бролуу
халла да сатамнат.

Дээ ол илнл дотсадынн му-
гурдамманка, нзһилнз, участан
ахсын бэлзһиннр кылаастары,
группалары зһыталыхах днз
этн олус табыгастаах. Ылан
көрүрүг, зһил үерәннзхтээх
ороттон билигин 245 оро дотсад-
ка баар. 64 оро бэлэмнээр кы-
лааска үерәнэр. 176 оро бэлэм-
нзһин ханнык да көрүгүнээ
хабиллыбакка олороллор. Бу оро-
лөр зһил хайдах үерәннзхтэ-
рэй? Ханнык да днһалы ылба-
таах, кннлөр бэлэмнзх оро-
лору кытта зһил тэнгэ үерәнэр
нмахтарыг билингиттөн быыах-
ктын соп. Бу ортунам Мугудай.

дэри хайдах бэлэмнийг туулан
бөмбөрүүнэ байлаа охсооха.
Маммаха пенсионер, кырдаас
учуутал Павлов Н. Г. бэлэмнийг
кылааска босхо үдэлнэргэ
көтхнүт бачыма сир ахсын ктэг-
ник өлгөнүн мала.

Итгнэхэ эһинл маннайгы кылаасна үлэлмэхтээх учууталлары билингвнттэн сүүмэрдии өхсөр, нинилэри эрдэттэн бэлэмниир туһунан учууталлар Павлов Я. Г., Савоян Р. М. этиллэра өйөөлү ылла. Учуутал эрдэ анаһыта кини сага программатын, методикатын сийилил үөрэтэригэр, көрдөрөр матырыяаалларын оностунарыгар, үтөбихтарын булунарыгар, туттуохтаах техникэскэй средстволарын кытта билсэригэр кыагы биэрэра саарбара суох. Мунньааха маннайгы кылаас учууталларыгар семинардары биэрэр, билигин үөрэтэ сылдьар учууталлар үрүөктэригар сырытыннаран опыты атастатыннарар туһунан сөлтөөх этиллэр киирдилэр. Итгнн тэгиһэн маннайгы кылаас учуутала идэһини үлэллирэ ордух көдүүсүтэрин кини төһө да опыттаах учуутал буолтун иһин бу сага

Колхоз сага Устаабын — олоххо

БЫРААПТАР ЭБЭЭНИНЭСТЭЭХ БУОЛАРЫ МОДЬУЙАЛЛАР

Ааспыт сүл бүтүүтүгэр Ленин аатынан
мекхонка бийигини олус соһутар уонна
хөһөтөр хас да чакчылар тайаарылыбыт-
тара. Ол хомуурун саһана, Дмодоров В.П.
сыйлаар эвенота өттөөбүт 300 центни
өтүн кэбиенээкэ, мһан-тоһон таах хаал-
ларбыта. Онтон муус төһүүтүгэр, - мал
мал ууттан куттанан сүөһүлэрин бөрүө-
рөр, чарахтарын далытан тайаарбат кэм-
нэригэр, уонсай сүөһүлэргэ болдомто сүө-
һүгтан, Мөһкүүдэ ферматыгар 9, Кыс-
тык-Кутдара 2, Одьулуун учаастагар 6
сүөһү ууга түһөн өлбүтэ. Ол айдаана аа-
һа пилиһинэ Мындаваайыга эмиз көрбөтө-
төн-истабэтэхтөн 55 тонна хортуюһуу тө-
һөн сытыһан тахсыбыта. Онтон тилэх
баттаспыттанан, 96 центнер эмиз сытыһ-
бытыа айдаана күөрэс гына түһэр. Били-
гин Урах Күөрөгө ынахтар тобуктара чо-
ккүбүттүн туһуһан кэһээтин барар. Ити
барытын холбур биһр биричиннэ баар.
Ол—сорох колхөһтөөхтөр бэйэлэрин эбөө-
һүнэстэригэр эһиннэ сүөх, котумэһтик
сыйлаһыһаһыллара бийиги өртөөбүтүгэр
баара. бэйэ эһиннэттээбөт уонсай баайга-
дээһин, кини буортү буюулуутугар атын
колхөһтөөхтөр өттүлөрүнтөн ээл-дээл сый-
лаһаһаһыын бийиги өртөөбүтүгэр баара.

Урсгай баас биднийн харьцангуй, бэйр чөлөөтэй эрхшээлийнхээ суох сүмдүүнхний чадварууд өрөйвөн, атын да хайрагтай байдлаарууд бааллар. Карл Маркс аатнаан холхозка Лампаарыг ферматын бэстүүг Оконешиков Н.Г. Чурагчын кириэн нэдлэлэн нэдлэлэн арыгдлаа- бэстүүн түүнүүр хас да мэнхүүнхүүнээр

хонз алубанка уолан хаалбыттара.

Колхоз санга Виримэргэний Устаабы
тердүе ыстатыйатыгар биллэниг кэмнээ
ба, бэры боһуруустар саамай демокра
тическыйдык быһаарыллар, наука, техни
ка дохсунуу сайдар, олох уйгута, кул
турата үрдүүр кэмнэрингээри, колхозтаа
түгү эрэйэрин бүтүнүгү биэрэр кинэ бы
раалтар сурулуһулар. Ол быраалтар кэ
рэлэрин-сырдыхтарын хас биирдни кол
хозтаахха этинээн-хаанынан биллэрин—
туох-хаанык иһиннэ, тустаах колхоз бай
тин салаалатын эбээһиннэ.

Ол эрээри улахан бясраантарынан ту-
баным колхозтахтан Устаан бэйсэ ис-
титыйатыгар ийиллибит улахан эбөөн-
нэстэри халбагнаабакка төлөрүүтү модь-
йар. Билигин колхозтар байаларын сага
Устаантарын ылынаары олоороллор. Кини
бигэргэттиллибит бастагы күнүттэм хал-
багнаабакка тутуһуларын түһүгэр, бу
күнүһүрү колхозтаахтар эбөөһинэстэрин
кыгаанахтык тутуһуларын хааччылар
сага ыһааллары олохтуулдору наалдаах

Устаан үлэ иһин үлэ кэригистэн уонна хаачыстыбатыттан көрөн төлөбүрү өтгөрү модьулар. Билиги итинэ доролонтуубут. Кырдых, үүт ыамын, тутуу, оттоонун, уо.д.а. бурдук үлэ сүүрүн көрүүгүнэргэр үлэ кэригэ уонна хаачыстыбата учуоттанар. Оттон быстах-эстох үлэлэри биригэдииндөр мй түмүүттэн мй түмүгэр, ону даҕаны колхэстаахтартаң байалариттан мйыталаһан, кинилэр теһе дьа-биггиринэн учуоттуузалар. Тракторынан мас тнэйбят тракторист хамнаһын быһа

дас тийбт да буоллаһына, толору тий-
бит курдук көрдөрөн, кырыным ахсааны-
ны ахсар. Эбэтэр сорох сирдэргэ мыйа-
һын суох днэн ааҕтаан мччат сүөһү
мыйаһына эбиллэнтиги учуоттаабаттан,
сүөһүнү үгүстүк түбүгүрэн үчүгэйдик
көрөөччүлэри кытары сүөһү баһын эрэ
саллатан туруорааччылар төг хамнаһы
аахсаллар. Ити барыта үлэ үчүгэй тү-
мүктэх буоларын иһин материалнай ин-
тэриэһи түһэрэр, эппиэтинээни намтатар,
үлэ дьиссиналиниэтин сатарытар, сыме-
һа хамнаһы үөскэтэр. Ол барыта тигээр
тийбэн общественной баайга-дуолга охсор.
Ол иһэн быстах-өстөх үлэлэри күн ахсын
билиэтээн иһэргэ биригэдиинир днвнягыан
олохтообун, пүтөккага тракторы, автома-
шинаны туһамыйтар илин баттааһын-
нарын булгуччу илэстээһин, үлэ хаачыс-
тыбатын көрүү о.д.а. курдук дыһаллар
олохтоһуохтарын иһада.

Ленин аатынан колхозка үөһэ ахтыл-
лыбыт улахан нөчөөттөр иһин буруйдаах-
тар ханнык да материальной инпешке
тардылтыбаталар. Тахсыбыт нөчөөтү са-
бан кэбйин чахчылар атын да колхоз-
тарга бааллар.

Ити курдук эбэвинастэри быраастары
кытта тэҥгэ дьүүрэлэнн колхоз уонна
колхозтаахтар икки ардыларыгар таба
сыдыаны олохтоонун бу күнүгө колхоз-
тар салаалдарын бөлүмтөлөрүн киһи-
гэр түрүүстээх.

С. РОМАНОВ,
прокурор следователя.

САГА СПОРТИВНОЙ СААЛА

(Бүтүүтэ. Иннин 2 стр. нөр).
ситисиптэ. Оттон үөрэнээччилэр,
оскуола бары үөрэнээччилэр
1967 сыллаагы ситинни, ахсын-
ны ийдарга тымда тахсан 1800
тутуу бөрөннөтүн кэрдиттэрэ.
Оскуола тракториһа Друэлинов
Е. М. ону таһар түбүктээх үлэ
турумута.

1968 сыл мам, бэс ийдарыгар
оскуола таһыгар сарсырда ар-
дэгтэн кинэ хойукка дээр өв-
үрүү сагата, сүгэ, эрбин тымда
саллаабакка ыһыргытты. Буруус-
таммыт истинэ маһа биһиртэн
бир лым-лап ыһыа, сага тутуу
күнүн күн үрдэтэр үрдээн ис-
тинэ. Маны барытын Архадий
Егоревич байта салайар. Учур-
таллар: Жирков В. М., Макаров
С. К., Макаров Е. Н., Давыдов
А. Г., үөрэнээччилэр: Коля Дьяч-
ковская, Коля Корнин (орто ос-
куоланы бүтөрбөттөр), Поликарп

Друэлинов, Коля Макаров (онус-
тар), Вана Макаров, Гоша Перми-
нов, Коля Новгородов (тохсулар)
курак дьобурдаах, бастыг ту-
тааччылар баар буолбуттара.

Учууталлары уонна үөрэнээч-
чилэри төрөппүттэр кууска өйө-
бүттөрө. Спортивной саала тутуу-
тугар туттуллубут буруус маста-
ры, холоодо, муоста, үрүт маста-
рын олохчу пирамида сөвхөз
кырдыарас рабэчайа Михаил Сте-
панович Трофимов хайыттарбыта.
Үрүт маһа кырылаанынча, ус-
туруустаанынча уонна талгэтин-
гэ Петр Прохорович Макаров аа-
тырбыта. Түһүнүтэр үс хос араа-
маларын пенсионер Беляев В. Л.
сөвхөз рабэчайдара Дьячковская
Р. Н., Протодьяконов И. С., хо-
лоодалары лесничей Федоров
С. П. оһортообуттара. Оттон эл-
бэх олохтор төрөппүттэр Макаров
М. П., Дьячковская Д. Н. уонна

Аннотен А. А. олохтору, учуутал-
лары тутуу миндэр үлэтигэр
уһуһуоттара, куустарын харыс-
таабакка үлэлээбиттэрэ.

Спортивной саала тутуута ах-
сынныга бүһүтэ. Аам-даам
тыммынча итинэр систематын
мониторингха наада буолбута.
Ити эһиллэттөөх, уустук үлэ
Константин Иванович, Гавриил
Григорьевич уонна Матвей Пе-
трович Макаровтар ыһыбыттара.
Сага дым. Кыһынныгэр көр-
дөөх-нардаах бырааһынныгэр ү-
рүттүгэр 7 метр үрдүктөөх, 10
метр туоралаах, 23 метр уста-
лаах сага спортивной саала бө-
лөтүн аһыллытын үрүттүн хол-
боото. Бу—Сылаһ орто оскуола-
тын үөрэнээччилэрэ, бары үлэ-
һиттэрэ, төрөппүттэрэ Ленинская
юбилей көрөө үлэ киллэрбит
тутуулар.

П. МАКАРОВ.

Ый

боруодаларыгар — кыһыл көмүс

Нью-Йорк, ССТА. Ый бо-
руодаларын бастагы образ-
таргар ученайдар кыһыл
уонна үрүн көмүс баарын
чинчийэн биллилэр. Ый бо-
руодаларыгар көмүс олус
эрийах. Бир унция (28,3
грамм) көмүһү ыларга 4,5
тонна ый боруодатын суу-
һуохха наада.

Ученайдар биччээмнэ дии-
ри биллэбэтэх арааһа өг-
нөөх үгүс тийэр булка-
һыннаах минералы буллу-
лар.

ФРАНЦИЯ. Манш департа-
мент тыһымчаттан тахса баа-
һынайдары былаастар аграр-
най политикаларын утары бы-
рааһытыр манифестацияны
сигордулар.

СНИМОНКА: демонстрация

Италияга сыана үрдээһинэ

Рим, ССТА. Ааспыт сыл ах-
сынныга уонна бу дымл бас-
тамы күннэригэр Италияга
сыана биллэрдик үрдээтэ.
Аһылык бородуукталара уон-

на таһаас 10—30 бырыһыан,
өстүкүлэттэн онгохтор 30
—40 бырыһыан, дым төрүл-
лэригэр 15 бырыһыан ыраа-
та.

ныттылаахтара Сен-Ло пре-
фектуратын дьэтиин минигэр
АФП—ССТА фотолара.

Маны билэбин

дуо?

Бир үйэ анараа өттүгэр «үрдүк соловуох бы-
лаччы дьаһалынан» «опыт быһытынан», 1870
сыл тохсунньу 1 күнүттэн ыла Россияга почта
отделениеларыгар нуучча уонна омук дойдула-
рын периодической бэчээккэ сурутууну ылым
олохтоммута. Ити периодической бэчээккэ суру-
тууну ылым аан бастагы колоннуу этэ.

Ол эрэри сурутууну ылар быраабы почта
бары ведомстволара ылбатахтара. Российский
империя киһигэр палламан изданий хаһыакка суру-
тууну Санкт-Петербург, Москва, Рига, Митав,
Вильно, Киев, Одесса, Дерпт уонна Пермь уон
хоттороларыгар эрэ көнүлөмүтэ. Ону тэҥэ
сурутуу араас биричиинэлэринэн, оһуобай цир-
кулярдарынан, кистэлэнт суруктарынан эмнэ
калчактаһанар.

Бэчээти аһыллаһын ураты күчүмээдэйдэрэ.
Ол кэрнэте коннорү мал-салы аһыллаһын бы-
дан чэпчэки этэ, Эргини, аһыны, ыһык-бэр-

си полицейскийдарынан маһын кэтэнэр, бэрэ-
биржэллэр этилэр. Арай бобуулаах литература,
бэчээт аһыллаһын хаалын дини сэрэхчэтин
куруук баара. Онук, аһыллаһын түбэттэтигэр
суол бир этэ: түрүө, хаатырса эбэтэр өлөрүлүү.

Октябрьская революция кэтинтэн В. И. Ле-
нин көрүлээһининэн почта, телеграф ведомство-
ларын учреждениеларыгар бэчээти аһыллымын
олохтуур туһунан аһыллаах декрет ыһыллы-
быта. Онон бэчээти уонна киһи тарданыта по-
руот киһигэр араастыгар көһүл буолбута.

Өскө 1913 сыллаахха Россия хас тыһымча
киһини баһыгар хаһыат 21 экзэмпляра тиксэр
буоллаһына, билгини икки иһинэхэ бир экзэм-
пляр тиксэр буолла. Билигин хас күн аһы 250
палр тиксэр буолла. Билигин хас күн аһы 250
тыһымча почтаһынарбыт 10 тыһымчаттан
тахса советскай уонна омук дойдуларын 2600
хаһыаттарын, сурунаалларын тарбаталлар.

Чурапчы оройуона,
Чурапчы сэлэһиннэ,
Н. Маркс уул. 12 №-рз.

ТЕЛЕФОННАР:
Редантер—0-89

Сурук отдела—0-90
Уопсай отдел—0-91
Типография—0-95

Чурапчы оройуоннаагы типография.

БОЛВОМТОНУ ТАРДЫБЫТ ПАРТИЯ

Таатталары кытта табла-
рыстын көрсүһүүгэ бастагы
дуоскада оонньообут П. Ро-
манов көрөөччүлэр болромто-
лорук улаханник тардыба-
та. Бу икки харада суох
дуобатчыт туһунан билигин
да оройуонмут дуобаты са-
һээрээччилэрэ иһэн-тоһон,
интервьюгээн айыталаһа-
ларын учуоттаан, мин кини-
лини оонньообут партиябын
ырытабын уонна хайа да от-
түттөн «аһынсы» суоһун
көрдөрүү дин саныбын.

ТӨТТӨРҮ АТАСТАҕЫН

Иннинги Романов
(Чурапчы) (Таатта)

1. с3—д4 д6—с5
2. н2—с3 с7—д6
3. с3—н4 н6—а5
4. д4:н6 а5:с3

Бу классической парнан-
тан туорайын буолар. Ман-
на харалар үксүтөр төттөрү
атасталаһар. Ол да иһин бу
оонньоу «төттөрү атаста-
һын» дини аатырар.

5. д2:н4 а7:с5—
6. а1—н2 с6—с5
7. е1—д2

Бу түһүүнү саамай интери-
һинэй, сытын оонньоуга
тирдэр хаалымынан аары-
лар. Өскө 7. н2—с3? түспүтэ
буоллар, харалар 7... с5—д4!
8. с3:с5 с5—с4 9. г3:с7
д8:н2 комбинациянан хотор
этилар. Онтон 7. с3—с4
оонньооттоххо, интериһтэрин
сүтөрбит былгыгы былааннар
барытаһахтара.

7... н7?

Ити оонньоу иһинки сай-
дытын сымсатар, судургу-
тутар «суос-содотох» хаа-
лым. Өскө 7... г7—с6 онго-
һулубута буоллар ыһы-
лаах-быгылаах, комбина-
циянай характердаах оон-
ньоу үөскүүр этэ. Ону тую-
һулуур наадаттан бир эн-
териһинэй комбинацияны
көрдөрбүт. Маны Хатылы
оскуолатын IX кылааһын
үөрэнээччигэ, кэснэлээх
дуобатчыт Миша Николаев
харанан оонньоон таһаары-
та: 8. н2—с3 н8—г7 9. с3—
д4 с5:с3 10. с2:д4 н6—г5
11. г3—н4 г7—н6 12. г1—
с2? д6—с5!! 13. д4:н6 с5—

д4! 14. с3:г7 с7—с6!
15. г7:с5 н8—с7 16. н4:с6
с7:с7! Х Того-хайа түһэй ка-
райыбай эргитин!

8. н4—а5
Ити хаалым аһы оһуу-
луһаһына эрэ сатаһар кур-
дук буолла.

8... а7—н6
9. а5:с7 д6—н8
10. с3—с4 с7—д6
11. н2—с3 н8—с7!

Бэрт хаалым. Билигин
үрүһнэр төттөрү атастайар
сыйлаһа 12. с2—с3? түс-
төһөрүнэ, түөрт дуобатта-
рын эргиттөрөллөр. Ол ман-
нак: 12... с6—д4! 13. с3:
с5 с5—н4!X

12. с3—н4 с7—н6
13. н4—а5 д7—с6!
өскө с6—с7? түспүтэ буол-
лар, харалар эргиттөрө-
лөр: 14. а5:с7 д8:н6 15. с3

—с4! н6:с4 15. а3—н4!
с5:а3 16. с1—н2 а3:с3
17. с2:а5 с4—с3 18. н5—
н6! с3—д2 19. н6—с3!X

14. а5:с7 д8:н6
15. с2—с3 с6—г5
16. д2—с3! ...

Үөскөбөт балаһыаньада
бастыг хаалым. Билигин
16... г5—н4? хотторор.
17. с3—н4 н4:д4 18. н4—а5
с5:г3 19. а5:с3 уонна г3
дуобаты бөсхө млин үрүһ-
нэр хотоллор.

18... н6—с5
17. г3—н4 с5:г3
18. н4:с2 г5—с4
19. с3:г5 н6:с4
20. с3—д4 с5:с3
21. с2:д4 д6—с5
22. д4:н6 а5:с7

Итинник икки өттүттөн кү-
һаллаһ хаалымылар кэнилэ-
риттэн төһөһиллээх оон-
ньоу тахсыбыта. Олус үөскэ
кирибит с4 кара дуобаты
Романов бэрт судургутук
уонна итэһитилээхтик кө-
мүскээн тэһнэһини ылабыта.
Көстөрүн курдук, 7... н7?
партияны сымсатар, тэһнэ-
һиллээх характердыр тү-
һүүнү ааһыбатахха такти-
ческой өттүнэн сии энтири-
һинэй партияны оонньооту-
бут дин саныбын.

Н. ПИНИГИН,
республика дуобакка чен-
пиона.

Редантер Н. П. ВАСИЛЬЕВ.

Тыттыр арабыт, эһэбит, аймахыт Калинин аатынан
колхоз чилинэ

МАКСИМОВ ЕГОР ПЕТРОВИЧ

ыраахан ыһык кэһинтэн бу дым тохсунньу 7 күнүгэр
өлбүүн диригилик курутууһун туран, боконньук табла-
рыстарыгар, билэр дьонугар иһитинэрбит.

Кыһа, сизиннэрэ, аймахтара.

Оройуоннаагы типография ГАЗ—63 массынаада бастайаһанай
үлэһин шиферга наадылар. Үлэһин баралахтар үлэ чааһын кэ-
һингэр кэлэн кэһэстэргитигэр.

АДМИНИСТРАЦИЯ.

Редакцияда ыһтар сурунна аадырыһы, араа-
һаһыны, ааты, аһа аатын хайаан да толору
суруйуулуохтаах.